

ONDERWIJS

TANDARTS EN UNIVERSITEIT*)

H. M. A. STRUYKER BOUDIER

*Uit de afdeling Wijsgerige antropologie
van de Katholieke Universiteit te Nijmegen.
Hoofd: Prof. Dr. C. E. M. Struyker Boudier.*

Trefwoorden: Onderwijs – Universiteit – Filosofie – Antropologie

1. Inleiding

Deze bijdrage vindt haar oorsprong in de vraag, of en hoe de opleiding tot tandarts kan worden verbeterd, en wel binnen het kader van een universitair onderwijsstelsel. Verondersteld wordt, dat professie en universiteit gelijkwaardige gesprekspartners in dezen zijn. Er is immers een wisselwerking. Enerzijds zet de universiteit haar stempel op de professie, doordat de opleiding er plaatsvindt. Anderzijds wordt door de professie invloed op de universiteit uitgeoefend. Deze invloed was merkbaar tijdens de lange incubatieperiode, waarin het tandheelkundig onderwijs als universitair onderwijs ontstond (Hut, 1954).

Een diepgaande discussie tussen professie en universiteit is ook nu wenselijk, juist nu een nieuwe Wet op het wetenschappelijk onderwijs op stapel staat (*Voorontwerp van Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981*).

Volgens het voorontwerp van deze nieuwe onderwijswet zal artikel 1 gelijkkluidend blijven aan artikel 1 van de *Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1960*:

‘Wetenschappelijk onderwijs omvat de vorming tot zelfstandige beoefening der wetenschap en de voorbereiding tot het bekleden van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is of dienstig kan zijn, en bevordert het inzicht in de samenhang van de wetenschappen.’

Het gemeenschappelijk onderwijsbelang van professie en universiteit blijft hechte verankering vinden in het zinsgedeelte omtrent de maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is of dienstig kan zijn. Deze zinsnede lokt dan ook geen commentaar

uit. Enkele kanttekeningen moeten echter worden geplaatst bij de zinsneden ervoor en erachter. Deze mogen – hierover is iedereen het wel eens – geenszins exclusief ten opzichte van het middelste zinsgedeelte worden opgevat. Integendeel, de middelste zinsnede veronderstelt in haar betekenis de zinsgedeelten ervoor en erachter.

Voor wat de structuur van de universitaire tandheelkundige opleiding betreft, wordt uitgegaan van de *Wet Twee-fasenstructuur wetenschappelijk onderwijs*, die kort geleden werd aanvaard. Voor wat het zogenoemde postacademisch onderwijs betreft, ligt het uitgangspunt in artikel 2, punt 3, van het *Voorontwerp van Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981* (zie afb. 1).

2. Zelfstandige beoefening van de wetenschap

Hoewel volgens artikel 1 van het al genoemde *Voorontwerp* de zelfstandige beoefening der wetenschap ten principale erkend blijft als vormingstaak van de universiteit (zie afbeelding 1, artikel 2.2.), zal de universiteit juist op dit gebied een flinke veer moeten laten, althans wanneer de voornemens van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, vervat in de *Beleidsnota universitair onderzoek* (1979), effectief worden. Het accent zal dan zwaarder op het intussen geherstructureerde universitaire onderwijs komen te liggen. Het universitaire onderzoek zal rigoureuze (re)organiseerd worden. Gelukkig erkent de *Beleidsnota* in haar probleemstelling, dat de taak van de beoefening der wetenschap in Nederland bij uitstek door de universiteiten wordt vervuld. Zij omschrijft als doelstelling van het universitaire onderzoek, en wel op de laatste, maar niet op de minste plaats: ‘het handhaven van de kwaliteit van het onderwijs op een niveau dat voor een goede taakvervulling van een afgestudeerde in zijn of haar loopbaan noodzakelijk is’ (zie afb. 2).

Op geciteerd punt is de *Beleidsnota* geruststellend te noemen. Ook de andere doelstellingen – zie afbeelding 2 – lijken goed

Samenvatting:

Is de universitaire opleiding tot tandarts aan herziening toe, nu de *Wet op het wetenschappelijk onderwijs* (1960) vernieuwd gaat worden? Volgens het *Voorontwerp van Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981* blijft weliswaar het principiële eerste artikel, dat een definitie van het wetenschappelijk onderwijs bevat, ongewijzigd. Ziet de professie niettemin aanleiding zich af te vragen, hoe de beroepsgerichte opleiding kan worden uitgebouwd tot een op jaarlijk universitair niveau functionerend onderwijssysteem? Misschien valt er wetenschapsfilosofisch iets over de problematiek van tandarts en wetenschappelijk onderwijs te zeggen. Nevenstaand discussiestuk probeert een aanzet te geven.

Betoogd wordt, dat, aangezien het gemeenschappelijk onderwijsbelang van professie en universiteit erkend blijft, de uitbouw kan geschieden enerzijds in de richting van zelfstandige beoefening van de tandheelkundige wetenschap en anderzijds in de richting van het inzicht in de samenhang van de tandheelkundige deelwetenschappen.

De vraag wordt opgeworpen, of, naast de erkenning van de tandheelkundige specialismen Mondheelkunde en Orthodontie, uitbreiding in de richting van erkenning van tandheelkundige (sub)specialismen dient te worden gerealiseerd. Schrijver meent, dat erkenning van de tandheelkunde in haar geheel, inclusief haar specialismen en subspecialismen, als medisch specialisme naast, bijvoorbeeld, K.N.O. en Oogheelkunde wenselijk is. Zolang echter de behoefte aan tandartsen groot blijft, geschiede de professionele opleiding in een eigen faculteit.

Aangedrongen wordt op een postdoctorale (tweede fase) opleiding tot wetenschappelijk tandheelkundig onderzoeker, alsmede op permanente educatie van de professionele tandarts.

Voor wat het inzicht in de samenhang der tandheelkundige deelwetenschappen betreft, wordt ingegaan op de gedachte aan een integrale tandheelkunde en de idee van een antropologische tandheelkunde geopperd.

In de laatste paragraaf bespreekt de schrijver een deelproject van de wetenschappelijke vorming van de tandheelkunde-student te Nijmegen.

*) Naar een voordracht gehouden tijdens de Subfaculteitsconferentie te Groningen op 19 februari 1981. Met dank aan Dr. H. Dippel en Drs. M. van Reijen voor hun assistentie in het verzamelen van het documentatiemateriaal.

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Wetenschappelijk onderwijs omvat de vorming tot zelfstandige beoefening der wetenschap en de voorbereiding tot het bekleden van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is of dienstig kan zijn, en bevordert het inzicht in de samenhang van de wetenschappen.

Artikel 2. 1. De instellingen van wetenschappelijk onderwijs worden onderscheiden in universiteiten en andere instellingen.

2. De universiteiten beogen in ieder geval, naast het geven van onderwijs, de beoefening van de wetenschap; zij schenken mede aandacht aan de bevordering van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef.

3. De universiteiten hebben tevens, zoveel mogelijk in samenwerking met derden, tot taak de verzorging van het postacademisch onderwijs.

Afb. 1. Aanhef van het *Voorontwerp van Wet op het wetenschappelijk onderwijs 1981*.

gekozen. Zij staan op het hoge niveau, dat Van Kleef voor de professionele tandarts op wetenschappelijk, cultureel, maatschappelijk en individueel gebied heeft geformuleerd (Van Kleef, 1973/74).

Aangestipt zij nog even, dat juist ook voor de universitaire tandheelkunde de doelstelling 'het opleiden van wetenschappelijke onderzoekers' een welkome uitdaging zal zijn. Het snel toenemende aantal tandartsen maakt het wellicht noodzakelijk voortaan een kleiner aantal nieuwe tandartsen op te leiden. Wat doen we met de hiervoor vrijkomende onderwijskrachten van ons subfacultair docentencorps? Is het opleiden van wetenschappelijke onderzoekers, behalve een waardevol doel op zichzelf, geen bron van nieuwe universitaire arbeidsmogelijkheden? Hier ligt een belangrijk onderwerp van gesprek tussen professie en universiteit.

Nieuwe onderwijstaken wachten in elk geval op het gebied van het zogenoemde postacademisch onderwijs. Ten tijde van een groeiend tandartsentekort hebben de werkers van het vroege uur de hitte van de dag gedragen. Zij hebben weinig gelegenheid gehad om te genieten van de vruchten van de universitaire tandheelkunde, terwijl deze zich juist toen snel ontwikkelde. En zijn er geen haastig opgeleide werkers van het elfde uur, die maar eens op herhalingsoefening moesten komen? Hoe dan ook, ook het zogenoemde postacademisch onderwijs is thans een belangrijk onderwerp van gesprek tussen professie en universiteit.

En waar blijven we met de erkenning van tandheelkundige specialismen? De ontwikkeling blijft toch niet bij de erkenning van Mondheelkunde en Orthodontie staan? Of verdient het uiteindelijk de voorkeur, dat tandheelkunde een geneeskundig specialisme naast bijvoorbeeld Oogheelkunde en K.N.O. wordt? Laatstgenoemde ontwikkelingsmogelijkheid lijkt, zolang de

behoefte aan tandartsen groot blijft, minder levensvatbaar. Tandheelkunde en geneeskunde zouden voorlopig nog in eigen faculteiten moeten worden onderwezen. Met andere woorden, het concept van de *Memorie van toelichting* bij genoemd *Voorontwerp*, waar voorgesteld wordt, dat de tandheelkunde in de faculteit der geneeskunde opgaat, verdient wijziging op juist dit punt.

3. Inzicht in de samenhang van de wetenschappen

Als universitair gevormde zal de tandarts inzicht in de samenhang van de wetenschappen moeten hebben. Ook in dit opzicht zal de professie er, mét de universiteit, tegen moeten waken, dat de tandheelkundige opleiding aan wetenschappelijk gehalte gaat inboeten. Het gevaar hiertoe is

- het leveren van bijdragen tot de ontwikkeling van de wetenschappen
- het verhogen van het culturele niveau van de samenleving
- het leveren van een bijdrage tot het oplossen van maatschappelijke vraagstukken
- het opleiden tot wetenschappelijk onderzoeker
- het verkrijgen van kennis, kunde en inzicht en bijdragen tot de ontplooiing van het individu
- het handhaven van de kwaliteit van het onderwijs op een niveau dat voor een goede taakvervulling van een afgestudeerde in zijn of haar loopbaan noodzakelijk is

Afb. 2. Omschrijving doelstellingen van het universitair onderzoek volgens de *Beleidsnota universitair onderzoek 1979*.

groot, nu de studieduur door de *Wet Twee-fasenstructuur* bekort gaat worden.

Inzicht in de samenhang der wetenschappen kan mijns inziens het beste worden bijgebracht door een in het universitaire curriculum verankerde gelegenheid te bieden tot bezinning op de structuur van de tandheelkunde zelf. Meer dan tot nu toe het geval is, zou aan tandheelkunde-studenten onderwijs in de wetenschapsfilosofie van de tandheelkunde moeten worden gegeven. Hun empirisch-wetenschappelijke vorming dient met een wetenschapsfilosofische reflectie gepaard te gaan, die uiteindelijk ook van praktisch nut zal blijken te zijn. Tandheelkunde is immers een praktische wetenschap.

Een praktische wetenschap is een wetenschap die haar uitgangspunt in een concrete menselijke nood vindt (Van Melsen, 1969). Voor een antwoord op de vraag, hoe deze nood in de (tandheelkundige) gezondheidszorg in de loop der geschiedenis op telkens verschillende wijze werd gedefinieerd, kan worden verwezen naar een recente publikatie uit Groningen (Schaub, 1980).

Praktische wetenschappen zijn in de regel multidisciplinair, merkt Van Melsen op. De vraag, of de tandheelkunde op haar eigenlijke niveau – de tandheelkunde als tandheelkunde – monodisciplinair is, wordt hier buiten beschouwing gelaten. In deze bijdrage wordt de zaak beperkt tot het niveau van haar basiswetenschappen, waar de door Van Melsen geformuleerde regel van de multidisciplinariteit zeker geldt (Van Melsen, 1969).

De meest gebruikelijke indeling van de empirische wetenschappen, gebaseerd op de historische volgorde van hun ontstaan, is die van de *alfa*-, *bêta*- en *gamma*-wetenschappen, waarvan de alfa-wetenschappen de oudste en de gammawetenschappen de jongste zijn (zie afb. 3).

In verband met de tandheelkunde dient hier als alfa-vak de geschiedenis van de tandheelkunde vermeld te worden. De huidige tandheelkundige basiswetenschappen behoren voor het grootste gedeelte tot de *bêta*-categorie. In de *gamma*-sector beginnen met name psychologie en sociologie erkenning te vinden als tandheelkundige basiswetenschappen; de tandheelkundige opleiding te Groningen komt de eer toe als eerste psychologie en sociologie in het curriculum te hebben openomen (Eijkman, 1977).

Een andere, minder gebruikelijke indeling van de empirische wetenschappen, die niettemin bij een bespreking van de toekomst van de tandheelkunde van nut kan zijn, is die van de *natuur*-, *levens*- en *mens*-wetenschappen. Men splitst dan de *bêta*-

1. Alfa-wetenschappen

(Geesteswetenschappen,
Cultuurwetenschappen)

Bijvoorbeeld:

Taal- en letterkunde,
Rechtsgeleerdheid,
Geschiedwetenschap,,
....., Geschiedenis van de
tandheelkunde,,

2. Bêta-wetenschappen

(Exacte wetenschappen)

Bijvoorbeeld:

Natuurkunde, Scheikunde,
Biologie,,,
Materiaalkunde, Röntgenologie,
.....,

3. Gamma wetenschappen

(Sociale wetenschappen,
Gedragwetenschappen)

Bijvoorbeeld:

Psychologie, Sociologie,
Agogiek,,,
Tandheelkundige psychologie,
Tandheelkundige sociologie,
.....,

te weten: 1. Materia Technica, 2. Orale Biologie en 3. Sociale Tandheelkunde. In de vier tandheelkundige klinische wetenschappen die daarnaast worden onderscheiden – 1. Mondheelkunde, 2. Orthodontie, 3. Cariologie en Functieleer, 4. Parodontologie – vindt een specifieke, klinische uitdrukking c.q. vertaling van natuur-, levens- en menswetenschappelijke aspecten plaats (Arends et al., 1977/78). Naar aanleiding van de organisatiestructuur van de universitaire tandheelkunde te Groningen rijst wel een vraag. Waarom wordt Sociale Tandheelkunde er als basiswetenschap beschouwd? Is zij niet beter als (para)klinisch te begrijpen? Met andere woorden, heeft Groningen de verhouding tussen de begrippen *basiswetenschap* en *klinische wetenschap* wel voldoende doorzocht?

4. Toekomst van de tandheelkunde

De tandheelkunde is universitair geworden, toen zij wist in te spelen op de wetenschap, en dat wil hier vooral ook zeggen de wetenschapsfilosofie van haar tijd. Lid van de gemeenschap der wetenschappers wordt, volgens de bekende wetenschapsfilosofische opvatting van Kuhn, al wie haar belangrijkste axioma's en andere vooronderstellingen, methoden, vergadergewoontes, publikatiecriteria, enz., op de juiste wijze weet te waarderen.

De gemeenschap van onderzoekers biedt een *kader*, zowel in persoonlijk als ideëel opzicht: een school én een denkraam. Dit kader (in de dubbele zin van het woord) wordt een *paradigma* genoemd (Kuhn, 1962).

Nog altijd is lezenswaardig de inaugurele rede, waarmee Broekman in 1949 het ambt van hoogleraar in de Orthodontie aan de rijksuniversiteit te Utrecht aanvaardde. Hij had zich al zeer verdienstelijk gemaakt als redacteur van het *Tijdschrift voor Tandheelkunde*, waarin hij het artikel 'De tandheelkunde en de moderne wetenschappen' (Broekman, 1947 a) publiceerde, hetgeen hem in discussie met Witthaus bracht (Witthaus, 1947). Broekman had ongetwijfeld iets van een filosoof. Zo citeerde hij als motto boven een artikel in 1947 Heraklitus' woord, dat alles vloeit en dus aan verandering onderhevig is: *panta rhei* (Broekman, 1947 b). Voor wie de geschiedenis van de tandheelkunde tot op de dag van heden volgt, is het interessant op te merken, dat dertig jaar later Plasschaert hetzelfde motto, alles vloeit en niets blijft, nauwkeuriger citerend, Πάντα χωρεῖ και οὐδεν μένει, in zijn inaugurele rede, *Tandheelkunde tussen conserveren en transformeren*, plaatste (Plasschaert, 1978).

De inaugurele rede van Broekman had tot titel 'Merkwaardige overeenkomsten in de

1. Natuurwetenschappen

(= bêta-wetenschappen, minus levenswetenschappen)

Onder andere:

natuurkunde, Scheikunde,
....., Materiaalkunde,
Röntgenologie,,

2. Levenswetenschappen

(= bêta-wetenschappen, minus natuurwetenschappen)

Onder andere:

Anatomie, Fysiologie,,
Orale biologie,,

3. Menswetenschappen

(= alfa-wetenschappen plus gamma-wetenschappen)

Onder andere:

Geschiedenis, Psychologie,
Sociologie,,
Geschiedenis van de
tandheelkunde,
Tandheelkundige psychologie,
Tandheelkundige sociologie,
.....,

Afb. 3. Historische indeling van de empirische wetenschappen, c.q. tandheelkundige disciplines.

wetenschappen uit in natuur- en levenswetenschappen, en vat de alfa- en gamma-wetenschappen samen onder de noemer menswetenschappen (zie afb. 4).

Het voordeel van de laatste indeling is, dat zij niet een historisch, maar systematisch karakter heeft. Op het niveau van haar basiswetenschappen kan de tandheelkundige werkelijkheid nu worden gedacht als opgebouwd uit drie lagen – natuur, leven en mens –, waarbij de hogere laag telkens de lagere laag veronderstelt: een pyramidale opbouw, die recht doet aan de bijzondere plaats die juist het menselijke in de tandheelkunde dient in te nemen. Ik zou de naam *integrale tandheelkunde* willen gebruiken voor die vorm van tandheelkunde, die zich, voor wat haar basiswetenschappen betreft, niet alleen baseert op natuur- en levenswetenschappen, maar ook op menswetenschappen, met name tandheelkundige psychologie en tandheelkundige sociologie. Van een aldus opgevatte integrale tandheelkunde zijn de contouren al zichtbaar in het tandheelkundig-universitaire onderwijssysteem te Groningen. Hier worden immers natuur-, levens- én menswetenschappelijke vakken als tandheelkundige basiswetenschappen beschouwd,

Afb. 4. Systematische indeling van de empirische wetenschappen, c.q. tandheelkundige disciplines.

ontwikkeling van geneeskunde en orthodontie' (Broekman, 1949). Zij bestond voor een groot gedeelte uit een historisch overzicht, waarbij een hoofddaccent viel op de beginperiode van de twintigste eeuw, die door Broekman met betrekking tot geneeskunde én orthodontie als mechanisch-technisch en fysisch-chemisch werd gekarakteriseerd. Hier tegenover plaatste hij, een tweede hoofddaccent leggend, het biologische karakter van een tweede periode in de twintigste eeuw, opnieuw ten aanzien van geneeskunde en orthodontie beide. Hij signaleerde echter een achterstand in de biologische ontwikkeling van de orthodontie en trachtte de discussie up to date te brengen door een bespreking van het toen zeer actuele probleem van de verhouding tussen biologische vorm en biologische functie in het algemeen. Hij ging speciaal in op het probleem van de verhouding tussen vorm en functie van het kauworgaan. Nemen we Broekmans karakterisering van de orthodontie in de beginperiode van de twintigste eeuw als mechanisch-technisch en fysisch-chemisch, en in de vervolgperiode als biologisch, voor de hele tandheelkunde over – we zouden hier à la Kuhn van tandheelkundige 'paradigma's' kunnen spreken – dan rijst de vraag, hoe de reste-

rende periode van de twintigste eeuw er voor de tandheelkunde in het algemeen zal uitzien. Wat is het nieuwe tandheelkundige 'paradigma'? Zonder mij aan een toekomstvoorspelling te wagen, verwacht ik, dat we – na een periode van natuur- en levenswetenschappelijke tandheelkunde – een periode van antropologische tandheelkunde zullen kunnen begroeten. Ik zeg dit zonder mij aan een toekomstvoorspelling te wagen, want wetenschapsbeoefening verloopt niet als een gedetermineerd en aldus voorspelbaar proces, maar berust op keuzen. De tandheelkunde staat thans voor een keuze. Verwacht mag worden, dat zij – uitgaand van een positief gezondheidsbegrip (Schaub, 1980) – de richting zal inslaan die onder anderen ook al door Crielaers werd aangewezen (Crielaers, 1977). Deze spreekt van een *tandheelkunde van de mondige mens*. Men zou, zoals gezegd, van een *integrale tandheelkunde* kunnen spreken, naar analogie van de integrale geneeskunde, die door Querido in Nederland werd geïntroduceerd (Querido et al., 1955). Goed gebruik is ook de benaming *antropologische tandheelkunde*, aanknopend bij de antropologische geneeskunde, die in Nederland onder andere door Buytendijk werd voorgestaan (Buytendijk, 1965).

5. Antropologische tandheelkunde

In het voorgaande werd betoogd dat antropologische tandheelkunde op het niveau van haar basiswetenschappen wordt gekenmerkt door een inbreng van natuur-, levens- én menswetenschappen. Antropologische tandheelkunde kan ook worden gedefinieerd als de tandheelkunde die op wijsgerig-antropologische wijze verantwoord wordt. Hierin lijkt de rechtvaardiging gelegen van de onderwijsopdracht 'Wijsgerige antropologie in verband met de tandheelkunde', die te Nijmegen werd verleend aan de schrijver van deze bijdrage. In het navolgende wordt een facet van de wijze waarop deze onderwijsopdracht wordt ingevuld, belicht. Het betreft het project 'Dentale letterkunde'.

In het kader van hun wetenschappelijke scholing, die als onderwijslijn door hun hele universitaire vorming heenloopt, worden de Nijmeegse studenten-tandheelkunde in het derde en vierde studiejaar in staat gesteld door middel van een keuze-project kennis te maken met wetenschappelijk onderzoek. De doelstellingen van dit onderwijs worden in afbeelding 5 weergegeven.

Gedurende het derde en vierde jaar verricht de student(e) een duidelijk omschreven en beperkt onderzoek op een bepaald wetenschapsgebied. Hij of zij rapporteert hierover in een scriptie, die individueel dan wel in groepsverband met maximaal vier personen wordt samengesteld. Het onder-

Derde jaar

De student is in staat de validiteit van gepubliceerde wetenschappelijke bevindingen te beoordelen en daarover schriftelijke mededeling te doen. Hij is op de hoogte van de theorievorming binnen een wetenschapsgebied en de daarmee samenhangende modelvorming (b.v. verificatie c.q. falsificatie). In het bijzonder is hij op de hoogte van de analytische benadering in de wetenschapsbeoefening. De student is verder in staat individueel of in samenwerking met maximaal 4 medestudenten de probleemoplossingscyclus op een onderdeel van een wetenschapsgebied van zijn keuze onder begeleiding te doorlopen en hierover schriftelijk te rapporteren.

Vierde jaar

De student is in staat de probleemoplossingscyclus op een onderdeel van een wetenschapsgebied van zijn keuze – als regel aansluitend op de door hem verrichte activiteit gedurende de wetenschappelijke vorming in het derde jaar – zelfstandig te doorlopen en erover te rapporteren.

Afb. 5. Doelstellingen van de wetenschappelijke vorming gedurende het derde en vierde studiejaar van het tandheelkundig curriculum te Nijmegen.

1. Truman Capote, *In cold blood*
Frank van Alphen
2. Simon Vestdijk, *Ivoren wachters*
Harrie van Haaren
3. Agatha Christie, *Moord in de martelstoel*
Annemieke Hoekstra van Kilsdonk
4. F. Bordewijk, *Bint*
Max Stel
5. J. P. Sartre, *De jaren des onderscheids*; W. F. Hermans, *De tranen der acacia's*; Harry Mulisch, *Het zwarte licht*
Joost de Folter
6. Alexander Eliot, *Mythen van de mensheid*
René van Grinsven
7. Jan Wolkers, *Serpentina's petticoat*, *De hond met de blauwe tong*, *Horribile tango*, *Turks fruit*, *Groeten van Rottumerplaat*, *De kus*, *De doodshoofdvlinder*
Huub v.d. Hagen
8. Harry Mulisch, *Het stenen bruidsbed*; Stoett, *Nederlandse spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegden*
Wim Willemsen
9. Jack Vance, *De sterrekening*, *De drakenruiters*, *Sulwens planeet*; Jan Hulscher, *Van Gogh en zijn weg*
Rein de Wit
10. Jan Wolkers, *Turks fruit*, *De hond met de blauwe tong*, *De doodshoofdvlinder*; illustraties in *Story*, *Margriet*, *Libelle* en *Viva*
Piet Bouwman
11. Gebrs. Grimm, *Sprookjes*; Dentale motieven in het dagelijks leven (illustraties)
Ingrid van Munster
12. J. R. R. Tolkien, *In de ban van de ring*; David Wenzel en Lin Carter, *Middle Earth, The world of Tolkien illustrated*; diverse weekbladen (illustraties)
Ilse Neve
13. Simon Vestdijk, *Anton Wachter cylcus* (8 delen)
Mark Stegmann
14. Het dentale motief in kinderliteratuur in een vergelijkende studie tussen de leeftijdscategorieën
Marjon van Geel
15. Antroposofie en tandheelkunde
Kees Schwiebbe en Antonio Visscher
16. Hugo Raes, *Het smarán*; Frank Zappa, *Montana*
Marc van Wingaarden

Afb. 6. Onderwerpen en deelnemers aan het project 'Dentale letterkunde' 1977-1981.

zoek kan zowel een laboratoriumonderzoek als een literatuurstudie behelzen. Omdat de studiebelasting in het derde en vierde jaar gezamenlijk slechts tweehonderd uur bedraagt, is de opzet zo gekozen, dat het project dat in het derde jaar is gestart, voltooid wordt gedurende het vierde jaar.

De student(e) kan een voorkeur uitspreken voor enkele van de ongeveer vijftig projectbeschrijvingen die in een projectenboek worden aangeboden (Maltha, 1980/81). Men moet hierbij minimaal vijf projecten in de volgorde van zijn of haar voorkeur aangeven. Dit is noodzakelijk, omdat de mogelijkheid bestaat, dat het aantal inschrijvingen voor een project groter is dan het maximale aantal studenten dat door het gekozen instituut of laboratorium kan worden geplaatst. Van de zeventien studenten die tot op heden bij het project 'Dentale letterkunde' werden ingedeeld, zagen echter de meesten juist dit project als eerste keuze gehonoreerd (zie afb. 6).

Het project 'Dentale letterkunde' heeft tot doel vanuit een menswetenschappelijke invalshoek inzicht te verwerven in de antropologische tandheelkunde. In de Nederlandse letterkunde kan men wijzen op een roman van Simon Vestdijk, *Ivoren wachters*: in ons land ongetwijfeld het bekendste voorbeeld van met de tandheelkunde verband houdende letterkunde. Maar ook genoemd kunnen worden: Harry Mulisch, *Het stenen bruidsbed*, waarvan de hoofdpersoon tandarts is; Jan Wolkers, in wiens werk dentale motieven een zeer belangrijke rol spelen (ik noem met name *De kus*); en Anna Blaman, in wier werk het gebit vooral erotische betekenis heeft (Struyker Boudier, 1976).

Het staat de student(e) bovendien vrij een keuze uit de internationale letterkunde te maken. Hierbij wordt het begrip *letterkunde*, zoals het in het project aangewend wordt, in brede zin opgevat. Er wordt niet alleen 'literatuur': romans, gedichten, toneelstukken en essays, maar ook 'lectuur': leesvoer van de lagere, zoal niet laagste plank onder verstaan. Een wijsgerige antropologie die elitair is, zal de tandheelkunde immers niet van dienst kunnen zijn. Bovendien mag de student(e) ook geschrijf-

ten uit een bredere dan de strikt letterkundige sfeer kiezen. Men kan deze bredere sfeer als de *culturele* sfeer aanduiden. Zo werden, bijvoorbeeld, scripties over dentale motieven bij Vincent van Gogh en dentale motieven in de mythologie vervaardigd door respectievelijk Rein de Wit en René van Grinsven (zie afb. 6).

Het zijn nog maar aarzelende pogingen de natuur- en levenswetenschappelijke tandheelkunde met een menswetenschappelijke dimensie anders dan de tandheelkundig-historische, -psychologische en -sociologische dimensies, die al verder ontwikkeld zijn, te verrijken. Het zijn alle pogingen de mens zelf in de tandheelkunde op het spoor te komen: de patiënt, de tandarts, zijn of haar betekenis voor de samenleving, het gebit, de gelaatsvorm, de instrumenten, pijn, hulp vragen, dienstbetoon, kortom, al hetgeen de menselijke tandheelkundige werkelijkheid uitmaakt.

Summary:

Title: Dentistry and university education

Should university instruction and training of dentistry students be revised now that in The Netherlands a new version of Law on University Education (1981) has been proposed? To be sure, the Preliminary Proposal of this law leaves unchanged its essential first article, which includes a definition of university education. Yet, the profession might do well to seize the occasion and contemplate how to expand current dentistry curriculum with its professional orientation into a comprehensive educational system functioning at a genuine university level. Philosophy of Science might provide a relevant perspective.

Literatuur:

1. Arends, J., Hokwerda, O., Poel, A. C. M. van de, Termeulen, H. (1977/78): Beleidsplan/personeelsplan Subfaculteit der tandheelkunde. Groningen.
2. Broekman, R. W. (1947 a): De tandheelkunde en de moderne wetenschappen. Tijdschr Tandheelkd 54: 284.
3. Broekman, R. W. (1947 b): Een blik in de toekomst. Tijdschr Tandheelkd 54: 336.

4. Broekman, R. W. (1949): Merkwaaardige overeenkomsten in de ontwikkeling van geneeskunde en orthodontie. Tijdschr Tandheelkd 56: 299.
5. Buytendijk, F. J. J. (1965): Prolegomena van een antropologische fysiologie. Het Spectrum, Utrecht.
6. Crielaers, P. J. A. (1977): Op weg naar mondigheid. Elinkwijk, Utrecht.
7. Eijkman, M. A. J. (1977): 100 Jaar gedragswetenschappen in het tandheelkundig onderwijs. In: *De Maar et al.* (redactie), Van tandmeesters en tandartsen. 100 jaar tandheelkundig onderwijs in Nederland. 't Koggeschip, Amsterdam. P. 233.
8. Hut, M. (1954): De geschiedenis van ons onderwijs. Mededelingenblad, Officieel orgaan van de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde, Officieel orgaan der T.S.V. 'John Tomes', Jubileumnummer 9: 25.
9. Kleef, R. van (1973/74): Tandheelkundig beleid, cultuur en ethiek. Ned Tandartsenbl 28: 798.
10. Kuhn, Thomas S. (1962): The structure of scientific revolutions. The University of Chicago Press, Chicago.
11. Maltha, J. C. (1980/81): Projectenboek blok 308. Subfaculteit Tandheelkunde, Nijmegen.
12. Melsen, A. G. M. van (1969): Wetenschappen verantwoordelijkheid. Het Spectrum, Utrecht.
13. Plasschaert, A. J. M. (1978): Tandheelkunde tussen conserveren en transformeren. Dekker & Van de Vegt, Nijmegen.
14. Querido, A., Meulen, L. H. A. van der, Willemse, W. J. Z. (1955): Inleiding tot een integrale geneeskunde. De Tijdstroom, Lochem.
15. Schaub, Rob M. H. (1980): Een beschouwing over het begrip gezondheid. Ned Tijdschr Tandheelkd 87: 332.
16. Struyker Boudier, Henk (1976): Cupido's witte boog. Ned Tandartsenbl 31: 108. Ook in: Anna Blaman fragmentarisch. Nagelaten proza, bijeengebracht, ingeleid en van toelichtingen voorzien door Henk Struyker Boudier. Meulenhoff, Amsterdam, 1978.
17. Witthaus, C. H. (1947): De tandheelkunde en de moderne wetenschappen. Tijdschr Tandheelkd 54: 415.

Maart 1981.

Dr. H. M. A.
Struyker Boudier,
Graaf Gerardstraat 8,
6585 XS Mook.